

Пети урок

МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

Както винаги, сутринта Климент се събуди навреме и в седем часа беше в болницата.

Всъщност през последните месеци целият град вече приличаше на болница. Освен мирновременната сграда на Цариградския път, дето откарваха тифозните, с ранени и умиращи бяха наблъскани всички по-големи джамии, училища, някои от кервансарите. Над тях се развяваше знамето на Червения полумесец; тук-там и знамената на чуждите санитарни мисии английската, италианската, германската надошли, откак войната се затегна.

На Климент беше определено да работи в Боюк джамия и тъй като за ранените в тая най-голяма сграда на града се грижеше английската мисия (отделно мисията имаше своя, по-малка болница), той непрестанно биваше в досег не само с лекарите англичани, но и с англичаните, дошли като военни съветници, като кореспонденти на големите лондонски вестници, най-сетне и ония, които бяха тук без определена задача, просто защото се водеше война.

Като лекар в едно пълно с нововъведения време, Климент бе свикнал вече с миризмата на карбол, на хлороформ, на нещо загнило и потискащо. Въпреки това, когато тая сутрин прекрачи прага на джамията, той неволно се спря...

В джамията ранените бяха стотици. Той знаеше броя им, ала сега в полумрака на петте оловни купола, под паяжината мъждукащи кандила, те му се струваха непреброими. Разноликото им страдание днес пораждаше в душата му неприсъща нему студенина и пресметлива злоба. Той измина пътеката между натъркаляните на земята стенещи мъже и през малката южна врата влезе в старото медресе, дето се помещаваше стаята на лекарите и операционната.

Както предполагаше, и тая сутрин доктор Грин го беше преварил. Ранобудността на прочутия английски лекар го стесняваше, караше го да се чувства виновен.

Нещо ново, докторе? попита той с уважение.

Говореше добре французки, език, задължително изучаван в медикохирургическата академия в Петербург, но често месеше и английски думи, тъй като беше схватлив в езиците и искаше да извлече всестранна полза от принудителната си служба в болницата.

Новото е старото, Буденов рече той с оня необщителен тон, който Климент добре разпознаваше в гласовете на дошлите чужденци. Нощес четирима,

Буденов. Като влизах, свърши и подофицерът... оня, с гангрената припомни той.

Климент кимна в знак, че си спомня, облече престилката си, смени феса с платнено кепе, което едва закри меката му кестенява коса, и извика да донесат ибрика с топла вода.

Не виждам доктор Ставрипуло? попита той, докато миеше с четка ръцете си.

Ставрипуло бе дежурил през нощта и смяната му изтичаше чак днес на обяд.

Исмаил бей нареди да си иде.

Да си иде?

Тридесет и девет и половина, Буденов. Не, не е червен вятър.

Мислите... тифус?

Грин стисна жабешката си уста; нещо трепна в очите му.

Още е рано.

Той не обичаше този цариградски доктор Ставрипуло, не обичаше Исмаил бея, нито двамата арменци. Не обичаше лекари, които знаят само онова а и него колко ли знаят? на което някога са ги учили професорите им. В последните години хирургията крачеше с гигантски крачки. Нищо, че нощес умряха четирима и че денят не предвещава по-добро! Рудолф Грин беше ученик на Листер, на оня Джон Листер, който научи света, че карболът е враг на заразите; той познаваше Пастър, кореспондираше си с Бергман и Шимелбуш, интересуваше се от постиженията на Пирогов, на Склифасовски, за които знаеше, че са някъде от другата страна на фронта. Той самият бе дошъл тук, в тая непоносима за него страна, с едничката мисъл да изпита неограничено и безнаказано във войната своите собствени теории по оперирането на огнестрелни рани. Как може тогава да съчувствува на лекари като Ставрипуло? Той, ако не го гледаха, би започнал операция, без дори да измие ръцете си.

Ще трябва да се изчака прибави той безучастно. Добре, че при нашия занаят всичко е ясно още от първия момент.

Но Климент, когото вътрешните болести влечеха далеч повече от хирургията, каза:

Ако наистина излезе тифус егзантематикус, тогава най-вероятно е доктор Ставрипуло да се е заразил тук.

Защо тук? Целият ви град е пламнал. При тая ваша мръсотия, тая воня навред...

Но ако все пак източникът на заразата е тук? настоя Климент. Спомняте ли си комплицирания случай с обривите?

Оня, който умря от възпаление?

Ставрипуло го лекуваше...

Те повече нищо не си казаха. Грин отиде при операционната маса, дето вече слагаха някакъв ранен, а Климент взе слушалката си, извика двама санитарии и през междинната врата се върна в джамията.

Началникът на болницата доктор Исмаил бей не се виждаше никъде. Сигурно беше отишъл да наобиколи богатите си пациенти из града. Климент тръгна между ранените, а от всички страни го срещаха очи, изпълнени с молба, с надежда. С надежда ли? С омраза! С диво озлобление! Колко странно, да биха могли или да не чакаха от него помощ, половината от тия тук биха го разкъсали само защото не е мюсюлманин. А те дори не знаеха, че е българин... И аз съм се загрижил за тях, мислеше с насмешка и самоозлобление Климент. Ей го Грин, за него те са само опитни мишки; на Исмаил бей му дай пари да печели; за гърка и арменците да не говорим. Какво наистина съм се разтревожил аз? Нека избухне и тук епидемията! Нека разслаби още повече тила им!...

Той продължаваше да говори в себе си така, подбуден от враждебните погледи и от спомена за изминалата нощ, а в същото време някакъв независещ от него навик го караше да се надвесва над всеки ранен и бързо, методично да го преглежда.

Открийте гърдите и корема заповядваше той и санитарите разкопчаваха елека на ранения, вдигаха ризата, сваляха шалварите... това вече се повтаряше десетки и стотици пъти. Гърбът го заболя. От навеждането кръвта му се качваше в главата.

Откъс от романа на Ст. Дичев "Пътят към София"

Названия на болести и свързани с тях състояния

кашлица, магарешка кашлица; кихавица

хрема, сенна хрема

неразположение

заушки

главоболие *боли ме главата, цети ме главата*

пръска ми се главата

едра шарка, дребна шарка

СПИН (синдром на придобита имунна недостатъчност)

сърдечна недостатъчност, сърдечен удар (инфаркт)

мозъчен удар (инсулт)

пясък в бъбреците, камъни в бъбреците

обмяна на веществата, нарушена обмяна на веществата

кокоша слепота; перде на очите

глухота, увреден слух *тежко чувам*

високо кръвно (налягане), ниско кръвно (налягане)

повишено налягане, понижено налягане

цирей, пъпка, пришка, оток, подутина, синина, цицина, лишей,

стреснушка, брадавица, гъбички, обрив

стомашно разстройство; нервно (психическо) разстройство

крвоизлив, кръвотечение; нарушения в кръвообращението

трџ ска

възпаление (на сливиците, на гърлото и др.)

задух, задушаване *задушавам се*

бяс *побеснявам*

чума

морска болест *повдига ми се, гади ми се, повръща ми се*

зъбобол *клати ми се зъб (кътник, кучешки зъб)*

вадят ми зъб

Медицински длъжности и специалности

лекар; очен лекар, детски лекар, участъков лекар;

ушен лекар (специалист по уши нос и гърло УНГ);

специалист по вътрешни болести;

кожен лекар (специалист по кожно-венерически заболявания);

главен лекар, главна сестра, завеждащ отделение

Медицински заведения

болница, поликлиника, санаториум;

клиника, психиатрична клиника (лудница);

лечебница; медицинска служба (здравна служба);

диспансер, родилен дом

отделение (хирургическо отделение, онкологическо отделение, вътрешно отделение, родилно отделение);

операционна; манипулационна

бърза помощ (спешна помощ, неотложна помощ)

Лексика и фразеология, свързана с медицината

здраве, здравеопазване

болест, заболяване, боледуване, страдание, недъг

разболея се, разболявам се, боледувам болен, болнав

оздравявам, стъпвам на краката си, прескачам трапа здрав

Здравословното ми състояние се подобрява.

Здравословното ми състояние се влошава.

преглед, изследване

прегледам, преглеждам

лечение, лекуване

лекувам, излекувам;

болка

изписвам от болницата

сърбеж

боли ме главата (стомахът)

бодеж, бодежи

сърби ме ръката (гърбът)

боде ме, боцка ми, пробожда ме

рана, ранен

гложди ми; смъди ме

контузия, контузен

нараня се, наранявам се

контузя се, контузвам се

забира; отича

кашлям; кихам; хълцам, хълцукам

страдам, мъча се, измъчвам се

гърча се (от болка)

влиза ми (троха) в кривото гърло

задавя(м) се

задъхам се, задъхвам се; запъхтя се, запъхтявам се

треперя, разтреперя се

припадна, припадам

падам в несвяст; изгубвам съзнание

имам температура

Схваща ми се кракът (ръката).

висока температура

нямам температура

Температурата ми се покачва.

ниска температура

кръвопреливане, кръводаряване

Температурата ми спада.

кръводарител

Кръвта ми се съсирва.

сърдечна дейност

прилошава ми, лошо ми е, става ми лошо; вие ми се свят;

призлява ми, зле ми е, зле съм, става ми зле

добре ми е, добре съм, става ми по-добре; оправя(м) се

бия инжекция

лекарство, лек (мн.ч. лекове), цяр хапче, прахче, капки

тия лекарства

гълтам хапчета, прахове

чупя си, счупя си, счупвам си крак (ръка, глава);

изкълча, изкълчвам; навехна, навяхвам

ударя се, удрям се удрям си крака (ръката)

порежа се, порязвам се порязвам си пръста

излиза ми цирей; появява ми се брадавица

имам разсройство; имам запек; имам главоболие

Физически недостатъци:

сляп (незрящ), кьорав; недвиждащ; *недвиждам*

глух, недочуващ; *недочувам*

куц, сакат, недъгав, инвалид *куцам, накуцвам, понакуцвам*

Психически недостатъци:

смахнат, шантав, ненормален, побъркан, мръднал, откачен, луд

луд за връзване; прави се на луд за пенсия

Въпроси и задачи

1. Като използвате дадената по-горе лексика, разкажете за организацията на здравеопазването във Вашата страна.
2. Как сте със здравето? Опишете състоянието си в момента.
3. Разкажете за някое Ваше посещение в болница или в поликлиника.

Разговорна реч

Реплики за отрицание и несъгласие

Отрицание, несъгласие, неодобрение, освен с частицата **не**, може да се изрази по още много начини, които в повечето случаи са контекстово или ситуационно обусловени. Ето и по-често употребяваните реплики, с които може да се отговори отрицателно на въпрос, да се отрече някое твърдение или да се откаже на нечие искане:

Ами!

Ти ще (ми) кажеш!

Глупости!

Много искаш!

Вятър! (Вятър работа!)

Много ти се иска!

<i>В никой (в никакъв) случай!</i>	<i>(Тая) няма да стане!</i>
<i>Как не!</i>	<i>(Тая) няма да я бъде!</i>
<i>На куково лято! (На куковден!)</i>	<i>Само през трупа ми!</i>
<i>Друг път!</i>	<i>И таз хубава!</i>
<i>Никога!</i>	<i>И таз добра!</i>
<i>Ще имаш да вземаш!</i>	<i>Де да беше така...</i>
<i>Да имаш да вземаш!</i>	<i>Тук корабчета плават ли?</i>
<i>Няма го майстора!</i>	<i>Гледай си работата?</i>

Примери:

1. — *Чух, че си се разболял.*

— *Ами! Нищо ми няма.*

2. — *Носят се слухове, че професор Петков си подал оставката.*

— *Глупости! Няма такова нещо.*

3. — *Какво мислите за Снежния човек?*

— *Вятър работа! Досега още никой не го е виждал и едва ли ще го види някога.*

4. — *Докторе, при това положение може ли да пуша?*

— *В никакъв случай! Вредно е за сърцето ви.*

5. — *Държа да изпълнявате всичко, както ви се нареди!*

— *Как не!*

6. — *Твоят приятел Гошо е вече на 40 години и е все още ерген. Кога мисли да се жени?*

— *На куково лято!*

7. — *Не мислиш ли, че трябва да промениш отношението си към този човек?*

—Друг път!

8. —Добре ще е да се извиниш на Мария.

—Никога! Не мисля, че аз съм виновен за това, което се случи между нас.

9. —Разбери най-сетне, че ти си длъжен да сториш това!

—Ще имаш да вземаш!

10. —Ще ми дадеш тези пари, и то веднага!

—Няма го майстора!

11. —Пуши по-малко, вредно е за здравето ти.

—Ти ще ми кажеш!

12. —Повече нито капка алкохол! Иначе лошо ти се пише!

—Много искаш!

13. —Мамо, ще ме пуснеш ли на кино довечера?

—Тая няма да стане! Не си си написал домашните.

14. —Госпожо, ще ми позволите ли да се оженя за дъщеря ви?

—Само през трупа ми!

15. —Господин професор, мога ли да отсъствам утре от занятията?

—И таз добра! Това е невъзможно.

16. —Мисля, че това е единственото решение на въпроса.

—Де да беше така...

17. —Повярвай ми, не те лъжа.

—А тук корабчета плават ли?

(Тази реплика се придружава от жест — събеседникът показва с пръст едното си око.)

18. —Внимавай какво говориш!

—Гледай си работата!

СИНТАКСИС

Сложни съчинени изречения

1. Съединителни изречения. Чрез тях се изразява едновременност, последователност на действията, причинно-следствени или съпоставителни отношения. Отделните предикативни единици се свързват помежду си безсъюзно или с помощта на следните съюзи: **и, и...и, та, па, че, не само... но и, така също, хем...хем.** Най-често употребяван е съюзът **и**. Примери: *Звънчетата на кончето подрънкваха мелодично, напевно и бричката леко се понесе напред* (А. Гуляшки). *Търкулнало се гърнето, та си намерило захлупката* (Пословица). *Не само ще отидеш, но и хоро ще играеш* (К. Петканов). *Хем боли, хем сърби* (Пословица).

Синьо ми цвете цъфтеше,

малки го моми беряха,

че го на китки виеха.

Народна песен

2. Съотносителни изречения. Съдържат изреждане, последователна смяна на явления или означават сходни, възможни или взаимноизключващи се (алтернативни) действия. Отделните предикативни единици се свързват със съюзите **или, или...или, ли...или, дали...или, било...било, я...я, ту...ту, кое...кое.** Примери: *То си е явно: или песен лъже, или мома лъже* (Ив. Вазов). *Далище е дъждец дребен, или ще е буря страшна* (Хр. Ботев). *Ту колики ме свият, ту разни шарки обжарят лицето ми, ту ми се яви някоя рана на главата* (Кр. Григоров).

3. Противоположни изречения. Образуват се обикновено от две предикативни единици, като едната се противопоставя или се съпоставя по значение на другата. Синтактичната връзка се осъществява посредством съюзите **а, ала, ама, ами, но, обаче, пък, само че, камо ли, нежели** и др. Най-употребявани са съюзите **а** и **но**, като при съюза **а** обикновено противопоставянето е по-слабо, а при **но** е по-силно. Примери: *Те пеят, а тънат сърцата им в рани* (П. Яворов). *Той обичаше снахите и внучетата си, но се държеше строго с всички* (Елин Пелин). *Оженила се беше, ала мъжът J се помина* (Й. Йовков).

Упражнения

Упражнение 1. Отговорете отрицателно на следващите въпроси, без да използвате частицата **НЕ**.

1. Искаш ли да излезем .....
на разходка по Света
гора? .....

2. Ще ми върнеш ли най-
сетне книгата? .....

3. Ще дойдеш ли да си
поговорим по някои
въпроси? .....

4. Съгласни ли сте да
организираме един
турнир по футбол? .....

5. Можеш ли да уредиш
една екскурзия до
Дряновския манастир? .....

6. Ще помогнеш ли на
Мария да се подготви за
изпита? .....

7. Няма ли да откажеш
вече цигарите?

Упражнение 2. Вие не сте съгласни с това, което се иска от вас. Посочете как бихте изразили несъгласието си.

1. Никак не си добре. ....
Трябва да отидеш на
лекар. ....

2. Стой тук. И да не си
мръднал, докато не се
върна! .....

3. Дай ми тази играчка! .....

4. Бъди послушен, не
възразявай на никого! .....

5. Ще гълташ всички тия
лекарства по три пъти на
ден! .....

6. Върни се веднага! .....

7. Махай се от очите ми! .....
Не искам да те виждам
повече!

Упражнение 3. Напишете, че не сте на същото мнение.

1. Хималаите са най-голямата планина в Африка. ....

2. Най ми е хубаво, когато вали дъжд. ....

3. Говори се, че догодина няма да има семинар по български език. ....

4. Кучето е най-добрият приятел на човека. ....

5. Хремата се лекува резултатно с антибиотици. ....

Упражнение 4. Напишете фразеологизми, синонимни на посочените по-долу глаголи.

раждам се .....

боледувам .....

излекувам се .....

умирам .....

оживявам .....

Упражнение 5. Поставете, където е нужно, окончания на прилагателните, за да ги съгласувате по род със съществителните имена. Добавете там, където се налага, и определителен член.

1. Той е голям... пияница.

2. Минувачите газеха из гъст... кал.

3. Съседката простря изпраните дрехи на опънат... между стоборите тел.

4. Този човек е невиджан... мижитурка.
5. Пред къщата беше подредена китна градинка, отделена от двора с мрежа от плетен... тел.
6. Двамата учени изследваха с интерес богат... по своето съдържание летопис.
7. Студен... пот оросил... морното му чело.
8. Старица разрови загаснал... в огнището жар.
9. Полските пътища бяха задимени от непрогледен (непрогледн...) прах.
10. Децата вдигаха ужасна врява и непоносим... глъч.
11. На тържеството присъства и културен (културн...) аташе на Полша.
12. Изложените картини говорят за благотворното влияние на руск... класическ... живопис върху изтъкнатия художник.
13. Красиви сгради в неизбежен (неизбежн...) рококо се редяха от двете страни на улицата.
14. Пчелите събираха най-вкусен (най-вкусн...) мед от акациевите дървета.
15. Джебзето беше изработено от червеникав... мед.

Упражнение 6. Тук са представени съществителни, които имат по две и повече форми за множествено число. Ако ви са известни случаи със семантични различия между тези форми, дайте примери.

лъч лъчи, лъчове	прът пръти, прътове
двор двори, дворове, дворища	клон клони, клонове, клоне, клонища
дол долове, долища	нива ниви, нивя
звук звуци, звукове	поле поля, полета
знак знаци, знакове	трън тръни, тръне, трънове
край крайове, краища	човек човеци, хора, люде

Упражнение 7. Попълнете окончанията на съществителните. Съобразете се с обстоятелството, че в някои думи се налагат и фонетични промени.

1. Двамата пътник... вървяха, разговаряйки весело.
2. Насреща ми идваха няколко работник... .
3. Пет кон... бяха се отделили от стадото.
4. Началникът назначи толкова служител... , колкото му бяха необходими.
5. Ловците успяха да убият няколко глиган... .
6. Пет-шест младеж... тръгнаха към нас.
7. Двама-трима четник... придружаваха знамето.
8. За извозване на имуществото бяха нужни 34 камион... .
9. Госпожа Попова има двама син... .
10. Ние бяхме 120 войник... в поделението; с нашата подготовка бяха заети двайсетина офицер... .
11. Групите във втори курс бяха от по двайсет студент... .
12. На Орловия мост в София има четири железни орел... .

Упражнение 8. Следващите няколко откъса са от творби на големия български поет и публицист Христо Ботев и са писани преди повече от век. От тогава до сега в езика ни са настъпили значителни промени. Подчертайте тези от съществителните имена в множествено число, чиито форми не съответстват на нормите в съвременния български книжовен език.

Такъв смисъл има за нас и онзи мирен прогрес, който се проповядва днес в нашия народ, но с тая само разлика, че французкото магаре е вървяло сам• , а нашето върви възседнато от босфорския идиот, водено от екзархията и карано от нашите свободолюбиви робове.

Чуйте, български романисти, стихотворци, драматурзи и сички черникнига преводачи!

Зимата пее своята зла песен,
вихрове гонят тръне в полето,
и студ , и мраз, и плач без надежда

навяват на теб скръб на сърцето.

Упражнение 9. *В кои от приведените тук примери се наблюдава неправилна употреба на бройна форма на съществителните имена? Обяснете защо става така и предложете форми, съобразени с изискванията на българската книжовна норма.*

1. Да предположим, че се явят двама кандидата.
2. Двама или трима кандидати се намират в чакалнята.
3. В този добре подготвен колектив работят 44 щатни научни работника.
4. В л□ стата са включени и трима български спортиста.
5. В института са подготвени 37 кръжочника.
6. Новият полузакрит гараж е за 350 автомобили и 400 автобуса.
7. Разполагаме със стотици тома документи по делото.
8. Появиха се тлъсти и доста сензационни заглавия в няколко броеве на вестника.
9. Съставите на Пловдивското певческо дружество мъжки, смесен и дамски хор, оркестър и солисти изнасят по няколко концерти годишно.
10. В състезанията взеха участие сто ученика от училищата на града.
11. Ще се положат стотици метра вътрешни кабели.
12. От 30-те декара те берат по около 23 000 броя карамфили.
13. Купих си книгата "Десет съвременни френски разказвача".
14. Всяко дете знае приказката за Али баба и 40-те разбойници.

Упражнение 10. *Свържете простите изречения в сложни, като изразите:*

- а) едновременно извършващи се действия;*
- б) последователно протичащи действия;*
- в) редуващи се действия;*
- г) алтернативни възможности;*
- д) противопоставяне.*

Забележка. Имате право да извършвате промени в текста, като добавяте или отстранявате думи; можете да промените и глаголните времена.

1. Чувствам се зле.	Оправям се.
2. Отварям вратата.	Влизам в стаята.
3. Лошо ми е.	Добре съм.
4. Грее слънце.	Вали дъжд.
5. Времето е хубаво.	Времето се разваля.
6. Пристигам на гарата.	Влакът заминава.
7. Чета новия вестник.	Обядвам.
8. Смя се.	Плача.
9. Разхождам се по улицата.	Разглеждам витрините на магазините.
10. Имам много приятели.	Срещам се с тях всеки ден.
11. Вечер обикновено ходя на кино.	Понякога оставам въщи.

Модел:

а) Грее слънце и вали дъжд.

Хем грее слънце, хем вали дъжд.

б) Грее слънце, после вали дъжд.

в) Ту грее слънце, ту вали дъжд

г) Или ще грее слънце, или ще вали дъжд.

д) Днес грее слънце, но утре ще вали дъжд.

Упражнение 11. В следващите примери някои от формите на глаголите за минало свършено и за минало несвършено време могат да се заменят с форми за други, подходящи времена.

1. Разбрах, че приятелите ми от Италия пристигнаха вчера, но нямах възможност да ги посрещна.
2. Те вече заминаха, когато се сетих, че трябва да им се обадя.

3. Снощи, както си гледах телевизия, неусетно заспах.
4. Тя вече приготви парите за телевизор, но в последния момент реши да си купи хладилник.
5. Поканиха ме на кино, но аз отказах, защото гледах този филм по-рано.
6. Влакът вече замина, когато аз най-сетне се добрах до гарата.
7. Аз вече виждах тези хора, но не можех да си спомня къде.
8. Вярно ли е, че твоят брат си купи нов автомобил?
9. Ако прочете книгата, дай ми я да я прочета и аз.
10. Ако ме послуша, нямаше сега да си блъскаш главата.
11. Това, което ми разказваш, не е възможно. Ти сигурно сънуваше.
12. Господин Димитров никога не идваше в този град, макар че много желаше да го посети.
13. Казаха ми, че докато беше на екскурзия в Германия, Елена всеки ден посещаваше различни музеи и картинни галерии.
14. Онзи ден в Япония стана земетресение от четвърта степен по скалата на Рихтер.
15. Още не прочетох книгата до края, а Мария иска да я връщам.

Упражнение 12. В следващия текст е възможна употребата на минало предварително, минало неопределено време и на бъдеще време в миналото. Извършете необходимите замени.

Това беше едър песъчлив камък, кръгъл като воденично колело, сложен върху друг, така че се получаваше маса с нейната поставка. Камъкът бе наполовина скрит в стръмния скат. Спомних си колко пъти се спирах пред него, любувайки се на големината му и на неговата причудлива форма. Приближих се до камъка и мислено му държах следната реч: "Пътеката се промени и стана път; дърветата пораснаха и дават сянка на уморения планинар; и аз не съм вече същият времето и мен ме промени; само ти, о, камъко, си същият, незасегнат от годините, вечен!" Уви, трябваше да прекъсна речта си, защото очите ми видяха, че лишеи и мъх покриваха гладката му някога гола повърхност. С по-голямата сянка се явяваше и по-голяма влага и растенията бяха намерили благоприятна почва там, дето по-рано слънцето сушеше всеки злак. Така и моят познат, камъкът от планината, не беше вече предишният.

Зъбът на времето го засегна. И един ден, дълбаейки навътре, влагата ще проникне до самото му сърце. Тогава камъкът ще се пропука, ще се разцепи и ще загуби странната си форма и здравия си вид.

Упражнение 13. Поставете там, където е необходимо, определителен член.

Пловдив е най-голям български град на бряг на река Марица. Население му е около половин милион. В този град има университет, консерватория и други висши учебни заведения. Пловдив е известен с археологически си паметници, най-посещавани от които са античен стадион и театър. Град е разположен в Тракийска низина, между шест хълма. Централна част на град е на десен бряг на река, а на ляв бряг се намира Панаирно градче.

Упражнение 14. Поправете грешките.

Преди десет минута аз излезех от университет и тръгнах към център на градът. Близо до Стамболов моста срещях Мария, коя беше идвала от градата. Аз ° попитах защо отива на лекций толкова късно, а тя ми каза, че е успала.

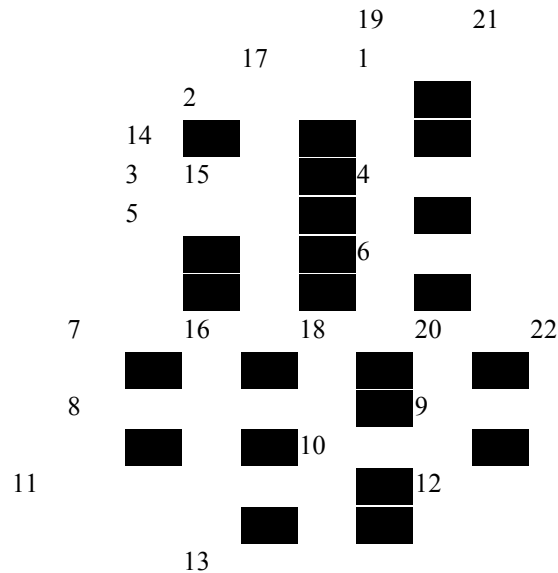
Хайде, връщай! казах я аз. Няма смисъл да ходиш на университет. Лекций вече свършиха.

Упражнение 15. Кръстословица.

	Забито в земята парче дърво⇓	Голяма граблива птица ⇓	Предлог ⇓	
Голямо домашно животно ⇒				
Човек, който обработва земята ⇒				
Замръзнала вода⇒				

Упражнение 16. Кръстословица.

А. Водоравно. 1. Лошо състояние, обикновено здравословно (*наречие*). 2. Част от земната повърхност, по-висока от околността; възвишение. 3. Грубо дървено легло (обикновено в туристическа хижа). 4. Посока — накъдето сочи лицето на човека. 5. Време, характеризиращо се с изключително важни промени в живота на хората; епоха. 6. Отрицателна частица; двоен съчинителен съюз.

7. Обработване на земята. 8. Изговор на гласната /e/ като наследник на старобългарския h , характерен за Западна България. 9. Уред с опъната мрежа за пресяване на брашно, пясък и др. насипни материали. 10. Най-горната част от крак на животно или човек. 11. Антоним на *месен* (*ср. р.*). 12. Наречие със значение 'по друг начин'. 13. Ефектен номер; хитро и умело скроена постъпка.

Б. Отвесно: 7. Способност на живите същества да виждат. 14. Възглед, преценка за нещо. 15. Мярка за повърхност. 16. Част от живота на човека след детството, но преди старостта. 17. Събиране на хора, обикновено членове на една организация, за да обсъждат или решават нещо. 18. Нещо незначително. 19. Промяна. 20. Връв или лента, която може да се разтяга. 21. Приключения, прежеждия (*мн. ч.*). 22. Площадка или издигнато място, подиум, където се появяват певци, хорове, оратори и др.

[Отиди в началото за избор на нов урок](#)